

'קס"ד מיתה אמיתה וגירושין אגירושין'. במה שכתב רש"י (ונמוקי יוסף) שאין לישא אשה שנתגרשה פעמיים [ואין כן דעת התוס' האגודה הראב"ד הריטב"א ומהרש"ל], והביא הרמ"א (באה"ע ט,א) דעה זו – פירש הגרש"ז אויערבך (מובא בספר ועלהו לא יבול ח"ב עמ' קעט) שאין זה איסור גמור אלא עצה טובה של חז"ל משום 'ואהבת לרעך כמוך' שלא ישא אשה שהוא עתיד לגרשה, ומעין המובא בשלחן ערוך (ב,ז) 'לא ישא אדם אשה לא ממשפחת מצורעין ולא ממשפחת נכפין' שאין זה איסור מוחלט אלא עצה טובה. והחתם סופר (בתשובת אה"ע ח"ב קלא) פירש טעמה של דעה זו, כי שמא מזלה גרם להתפרנס בעוני [כדרך שאמרו בקטלנית 'מזל גורם'], וכיון שהגירושין תלויים ברצון הבעל חוששים שמא בעלה לא יחפוץ לגרשה ויגרום רוע מזלה שימות.

ומכל מקום אין כאן איסור תורה אף אם בקטלנית אסור הדבר מהתורה, שהרי מקרא מפורש הוא שרק בעלה הראשון לא יוכל לשוב ולקחתה לאשה, הא אחר רשאי. כן כתב בספר ישרש יעקב.

'אי הכי אביו נמי'. פירוש, בשלמא לפי הטעם הראשון לא קשה, שיש לומר שהאב אינו מצוי לגבי בנו כשם שהבן מצוי אצל אביו הלכך אינה מותרת אלא לבניהם ולאחיהם ולא לאביהם, אבל לפי הטעם השני שהכל תלוי בהקפדה, מה חילוק יש בין הקרובים (ריטב"א; תוס' מהר"ם).

פרק שלישי

'איסור מצוה ואיסור קדושה – חולצות ולא מתייבמות'. כן הגירסה ברי"ף, וכמו במשנה הבאה.

דפים כו – כז

'אמר רבה (כן הגיה ריעב"ץ, וכ"ה בראשונים) בר רב הונא אמר רב: שלש אחיות יבמות... ושמואל אמר...'

–
הנה שלש שאלות-היסוד שעליהן מבוססת כל הסוגיא; –
א. האם 'יש זיקה' אם לאו; כלומר האם זיקת היבמה ליבם חזקה דיה כדי לאסור קרובותיה על היבם, כשם שקשר אישות אוסרת את קרובות האשה על בעלה; –
בשאלה זו נחלקו תנאים, וכן רב ושמואל נחלקו בדבר (כדלעיל י"ח).
הנפקותות המבוארות בסוגיתנו בשאלה זו: שתי אחיות העומדות ליבום לפני האחים בפרק זמן אחד, האם אוסרות זו את זו להתיבם משום שכל אחת מהן אחות-זקוקתו של היבם, אם לאו. אמנם גם אם 'אין זיקה' יש לאסור את היבום משום ביטול מצות יבמין, שמא אם ייבם את זו ובינתים ימות אח אחר, תצא אחותה ללא יבום וללא חליצה משום 'אחות-אשה', אך יש אופנים שאין לחוש לכך כגון כשיש שלשה אחים קיימים שאין לחוש למיתת שנים. [ויש סוברים שאין לחוש כלל למיתה ולביטול מצות יבמין].

נפקותא נוספת: אם 'יש זיקה', נחשבת חליצת האחיות 'חליצה פסולה' כלומר גרועה, כיון שזיקת היבום נפגמה בשל היותה אחות-זקוקתו (ההשלכה המעשית בשאלה זו – בסמוך). מזה מסתעף נידון נוסף: האם צרת-האחות שנפלה עמה, נחשבת כעין צרת ערוה שהרי היא צרת-קרובת-זקוקתו, או שמא אף

אם ננקוט שיש זיקה, אין הזיקה חזקה עד כדי כך לעשות הצרה כערוה (וכן הסיק רב אשי להלן בבאור דברי שמואל. וסייעוהו מבריייתא, ואולם רבי אבא בר ממל אין מסתבר לו לחלק בין האשה עצמה וצרתה. עתוס').

עוד נפקותא בשאלת זיקה, לפירוש ר"ח (בתוס' כז: ד"ה אבל); אם איסור אחיות הוא משום 'זיקה' הרי גם לכשיותר האיסור כגון שמתה אחותה – אינה חוזרת להתירה משום שנאסרה בשעת נפילה שעה אחת, אבל אם אין זיקה ואיסורה הוא רק משום ביטול מצות יבמין, אינה נאסרת לעולם ואם מתה השניה – מותרת להתיבם.

נפקותות נוספות בשאלת 'זיקה' – ע' לעיל יז-יח.

ב. כאשר ישנן שתי אפשרויות של חליצה, אחת חליצה טובה ואחת גרועה, האם צריך לקיים החליצה הטובה בדוקא או די בגרועה; –

שאלה זו תלויה בשני התירוצים שבגמרא (כו:). בבאור דברי שמואל; לפי הסבר אחד מצריך שמואל חליצה טובה (וכן נקט הרא"ש לעיקר). ולפי האבועית אימא' (וכן נראה מהרי"ף שנקט לעיקר) די בחליצה הגרועה כדי לפטור את היבמה עצמה אבל כדי לפטור צרתה אין די בכך. [לפירוש התוס' למאן דאמר אין זיקה, חליצה גרועה פוטרת את החשובה הימנה].

הנפקותות: שתי אחיות שנפלו לפני שני אחים, האם יכול האחד לחלוץ לשתייהן או שמא יחלוץ אחד לזו ואחד לזו כי אם יחלוץ האחד לשתייהן הרי החליצה השניה גרועה היא כי כשחלץ לראשונה נאסרה עליו אחותה מדרבנן משום אחות-חלוצתו.

נפקותא נוספת אפשרית: החולץ לשתי אחיות, האם פטר בכך את צרותיהן או שמא יש לחלוץ לצרות דוקא כיון שחליצתן משובחת משל אחיות מפני שאיסורן קל משל האחיות. [נפקותא זו אינה מוסכמת, שאין הדבר ברור שאיסור הצרות קל יותר, ותלוי הדבר בשני ההסברים שבגמרא לדברי שמואל]. וכן חלץ לבעלת הגט [שזיקתה נחלשה] או לבעלת מאמר [שאינן החליצה מועילה לה אלא עם גט] – האם פטר את צרתה.

יש צד נוסף בסוגיא, שכאשר יש שתי חליצות גרועות ועשה אחת מהן, אפילו אחת טובה יותר מהאחרת וחלץ את הטובה יותר – צריך לעשות גם החליצה השניה. לפירוש התוס' (בד"ה מאי וד"ה אלא כי) הנחה זו תלויה בשני תירוצי הגמרא. (וערא"ש ש"ס' ב שאין אומרים כן אלא לענין אחיות וצרות ששתיהן שוות. וע"ע ברש"י ורמב"ן ותו"י להלן נא ותוס' כז: ד"ה מדקאמרת; בהגר"א קע, יד; שבט הלוי ח"ג רנ, ו).

ג. חליצה פסולה (= גרועה) – האם צריך לחזור על כל האחים או שמא די באחד אחד שחולץ, כבשאר חליצות. בשאלה זו נחלקו רב ושמואל.

נפקא מינה: שתי אחיות או יותר שנפלו לפני האחים ועומדות כעת לפנייהם, אם נוקטים יש זיקה הרי חליצתן גרועה כנ"ל; האם כל אח ואח צריך לחלוץ לכולן אם לאו [ואף אם בשאלה הקודמת נוקטים שיש לחזור אחר החליצה המשובחת יותר, נפ"מ כשנפלו שלש אחיות לפני שני אחים וחלץ האחד מזו והאחד מזו; אם חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחים, צריכה השלישית לחלוץ לשניהם, ואם לאו – די בחליצה לאחד מהם].

הרמב"ן והרמ"ה פסקו כרב שצריך לחזור על כל האחים [ודוקא כששתי החליצות שוות בגרועותן, אבל אם חליצת האחד מעולה יותר אעפ"י שגם היא גרועה, כגון בעל גט ואחיו – די שיחלוץ לה האחד בלבד. עפ"י רמב"ן. וכתב החו"א (קכח, י) שכן דעת כל הפוסקים], והראב"ד והרא"ש והתוס' נקטו כשמואל שכן נראית גם דעת רבי יוחנן להלן.

ומהרמב"ם (יבום ה,יב) נראה שהנידון בחליצה פסולה לחזור על כל האחים אמור כלפי פטור הצרה, שרק אם חולצים כולם לאחיות נפטרו צרות, אבל אם חלץ אחד – אין הצרה נפטרת בכך וצריכה גם היא חליצה. (וע"ע בחדושי הרמב"ן נג.).

כמה כללים העולים מדברי התוס' בסוגיא:

א. התוס' נקטו [דלא כמשמעות דברי רש"י] שלפי האמת למאן דאמר אין זיקה, חליצה גרועה פוטרת את החשובה ממנה. ואף על פי שיש סברה בסוגיתנו הנוגדת לכך, אין הסברה הזו קיימת לפי האמת. וברמב"ן משמע שנחלקו הלשונות בשאלה זו. ומכל מקום – כתב הרמב"ן – אין מי שיסבור שאין זיקה ואעפ"כ חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחים.

ב. כתבו התוס' (וכן דעת בה"ג, רמב"ן מד. או"ז ומ"מ, וכן נקטו מהרש"ל והגר"א): אין נחשבת 'חליצה פסולה' אלא כגון חליצה לאחות-זקוקתו [למ"ד יש זיקה], או חלץ לאחות-חלוצתו או לבעלת הגט או המאמר שבהן נקלשה הזיקה מפני שנחשבות קצת כאחות אשתו / גרושתו וכד' [ואף סוטה דרבנן אמרו בירושלמי שחליצתה חליצה פסולה, מפני שדומה לסוטה דאורייתא שכתוב בה 'טומאה'], אבל מי שאינה מתייבמת מסיבה אחרת, כגון משום ביטול מצות יבמין או אף מדאו' [כגון מחזיר גרושתו] – חליצתה חליצה טובה. ואין כן דעת רש"י והרמב"ם. (ע' בבאור מחלקתם במשנת ר' אהרן יח,ה. וע"ע במשיב דבר (ח"ד עד) שיבמה שנישאה ועתה היא אשת איש, אין חליצתה חליצה-פסולה שאיסור אשת איש אינו מקליש הזיקה). ועוד צדד ר"י לומר (בתד"ה שמואל) שאם חלץ לצרת אחות אחת ואח"כ חלץ לאחות, די לו עתה בחליצה לאחות השניה וא"צ לחלוץ לצרתה, שכיון שנקלשה זיקת האחות בחליצה ראשונה ומה שנאסרת עתה השניה הוא רק משום שנאסרה שעה אחת, כל כגון זה נחשבת חליצת האחות השניה חליצה טובה ודי בה לפטור צרתה.

ג. חליצה שנעשתה רק משום חיזור על כל האחים [כדלעיל סעיף ג] – לדברי רבי אברהם מבורגיל אין אחותה נאסרת על החולץ משום אחות-חלוצתו. ואין הדבר מוסכם (עתוס' שדחו ראיית הר"א. וע"ע בית מאיר קסב).

דף כז

רב אשי אמר: לעולם כדקאמרת, ומשום דלא אלימא זיקה לשויי לצרה כערוה. אין הכוונה שתהא הצרה מותרת אלא לא אלימא זיקה לאסור את הצרה כערוה ממש, להיותה כצרת ערוה דאורייתא שהיא חמורה כמוה אלא איסורה קל ממנה, הלכך עדיפה חליצת צרה מחליצת האחיות (רי"ד רמב"ן וריטב"א ועוד). הרשב"א כתב לדייק מלשון רש"י שאפילו ליבום מותרת, ונחלק על כך. ויש מי שכתב בדעת הרמב"ם כרש"י, שלרב אשי צרת ערוה בויקה מותרת. ע' משנת ר' אהרן טז,ט [וע"ש יח,ז שכתב אף בשיטת רש"י שהצרה אסורה. וע"ע].

כרבי יוחנן בן נורי דאמר בואו ונתקן להם לצרות שיהו חולצות ולא מתייבמות. ואף על פי שלרבי יוחנן בן נורי אסורות ביבום, אין זו חליצה גרועה כי סובר התנא הזה מעיקר הדין כבית שמאי אלא שהחמירו שלא לייבם, הלכך חליצת הצרה אינה נחשבת חליצה פסולה כלל. [ואפשר שאפילו אם נוקט לעיקר כבית הלל, כיון שהצריכו חליצה לצרות הרי זו חליצה מעולה יותר]

מחליצת אחיות. אך יותר נראה שסבר כבית שמאי, וכן משמע בלשון הגמרא [חזון איש קכו, ח. וכוונתו על תנא דברייתא שסובר כבית שמאי, אבל רבי יוחנן בן גורי עצמו רצה לתקן אף אליבא דבית הלל להצריך חליצה כדי שתהא הלכה מוסכמת על הכל (כלשון הברייתא יד:), וכן מוכח בגמרא לעיל (יג:)] במה שאמרו על הא דתנן בית הלל מכשירין לכהן צרת ערוה שחלצה, לאפוקי מרבי יוחנן בן גורי – הרי שלריב"ג אף לבית הלל הצרות יצטרכו חליצה.

(ע"ב) 'חלץ לראשונה הותרה חלץ לשנייה הותרה'. רש"י כתב שהוא הדין להפך; חלץ לשנייה קודם הראשונה. והרש"ש כתב שבדוקא נקטו כן בגמרא כי מסתבר שיש להקדים חליצת הראשונה כיון שבשעה שנפלה לפניו היתה מותרת ליבום הרי זיקתה חזקה יותר, ועל כן יש להקדים חליצתה כי אם יקדים חליצת השנייה נמצאת הראשונה אחות חלוצתו ומתבטלת הזיקה הטובה יותר.

'... אבל מתה ראשונה אסור בשנייה, מ"ט שכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי זו כאשת אח שיש לה בנים ואסורה'. לא שתהא זו כאשת אח שיש לה בנים לגמרי, ולומר שזיקה דאורייתא ושתהא הראשונה כמקודשת גמורה – שאם כן תצא השנייה משום אחות אשה ותתיבם הראשונה, אלא 'כעין' קאמר, כלומר כיון שבערוה דאורייתא איני קורא בה יבמה יבא עליה, אף כאן שעומדת בפניה זיקה דרבנן הולכים בה כשל תורה להחמיר עליו וחלוצת ולא מתייבמת (רשב"א מא.).

ואמאי ליקו חד מינייהו לחלוץ לה לשנייה ותיהוי ראשונה לגבי אידך כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתירה הראשון. אמר ליה: אחיות איני יודע מי שנאן'. ואם תאמר מדוע לא תירץ לו, הואיל וחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחים אם כן כיון ששני האחים צריכים לחלוץ לשנייה, שוב אין התר לראשונה להתייבם שהרי היא אחות-חלוצתו של כל אחד מהם.

– מכאן הוכיח רבי אברהם מבורגויל (בתוס' כו: ד"ה דנפול) שכל שחולץ לה רק משום חיזור על כל האחים, אין חשובה חליצה זו לאסור את אחותה משום אחות-חלוצתו, הלכך כיון שחלץ האחד לשנייה, אעפ"י שגם השני צריך לחלוץ לה, אין הראשונה נאסרת עליו ויכול לייבמה [ומסתבר שהוא הדין קודם חליצה אינה אסורה עליו משום אחות-זקוקתו. ע' משנת ר' אהרן יח, א בהערה].

והר"י (שם) דחה הראיה, שיש לומר שרבי יוחנן סובר חליצה פסולה אינה צריכה לחזור על כל האחים, ולכן לא תירץ לו כן.

(לפי זה משמע שכן הלכה שהרי הלכה כרבי יוחנן כנגד רב, וכן כתב הרא"ש. ואולם כמה ראשונים פסקו כרב (רמב"ן, רמ"ה, תוס' חד מקמאי, ר"ד וריא"ז) משום שהלכה כמותו באיסורין כנגד שמואל.

ואם תאמר, לדבריהם יוצא שרבי יוחנן לא פליג ארב, ואם כן לכאורה יש הכרח לתרץ כר"א מבורגויל והרי רוב-ככל הפוסקים חולקים על דבריו. יש לומר שהם מפרשים שאמנם רבי יוחנן עצמו סובר שחליצת חיזור אינה אוסרת משום אחות-חלוצה ולכך הוצרך לומר איני יודע מי שנאה, אבל מסתמא דגמרא משמע דקיימא לן כמשנתנו ואינה משובשת (ע' חזו"א קכו, ב), ואעפ"י שאנו נוקטים להלכה כרבי יוחנן שהותרה ונאסרה חזרת להתירה – על כרחך משום שחליצה פסולה צריכה לחזור ולכן אין הראשונה ניתרת בחליצת השנייה.

שו"ר ברמב"ן וברשב"א ובריטב"א תירוצים אחרים. ובתירוץ האחד כתבו כר"י שרבי יוחנן סובר כשמואל ולא כרב, ומ"מ אין אנו דוחים מהלכה דברי רב המפורשים בשל דיוק מדברי רבי יוחנן. ויש לפרש בתרתי; או מפני שכיון שלא הורה כן רבי יוחנן כהלכה, אף כי מוכח שכן היתה דעתו, בכגון זה לא נאמר הכלל שהלכה כמותו כנגד רב. או י"ל כיון שאינו אלא דיוק מכלל דבריו ולא בהדיא, יתכן לפרש באופן אחר [ואפשר כאופן שכתבנו לתרץ], ואין לנו הוכחה מוחלטת שרבי יוחנן חולק על רב ופוסט מלחזר על כל האחים).

ור"י ושאר פוסקים חולקים וסוברים שגזרו בכל אופן שלא לייבם [אם משום שכל אחד מהאחים חולץ והרי אסורות משום אחות-חלוצתו, אם משום חשש ביטול מצות יבמין שחוששים למיתת האח השני, אם משום שאנשים לא יבחינו בין חלץ לראשונה לחלץ לשניה]. ואולם אם קדם האחד וחלץ לשניה – הותרה הראשונה כדברי רבי יוחנן (יש"ש).

דפים כו – כז

מג. מה הדין במקרים הבאים?

- א. שלש אחיות שנפלו ליבום לפני שני אחים בזה אחר זה או ביחד.
- ב. שתי אחיות שנפלו ליבום הן וצרותיהן.
- ג. שתי נשים שנפלו ליבום מאח אחד, ועשה מאמר באחת מהן או נתן לה גט, או שעשה מאמר באחת ונתן גט לשניה.
- ד. שתי אחיות שנפלו ליבום ומתה אחת מהן.
- א. שלש אחיות שנפלו לפני שני אחים לייבום; –

רבה בר רב הונא אמר רב: לדברי האומר יש זיקה, זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת והשלישית צריכה חליצה משניהם, שכיון שיש זיקה וכל אחת אסורה על היבום משום אחות-זקוקתו הרי חליצתה חליצה גרועה, וסובר רב חליצה פסולה (= גרועה) צריכה לחזור על כל האחים. ומדובר כשנפלו בזה אחר זה, באופן שחלץ לראשונה קודם שנפלה לפניו השניה, אבל אם לא הספיק לחלוץ לאחת עד שנפלה האחרת, גם הראשונה והשניה צריכות חליצה מכל אח ואח כיון שיש זיקה ושתיהן אסורות משום אחות-זקוקה וחליצה גרועה היא וצריכה לחזור על כל האחים. ולדעת האומר אין זיקה (וכן סובר רב עצמו), די לכל אחת חליצה אחת.

לפרש"י משמע שלדעת האומר אין זיקה זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת והשלישית צריכה חליצה מאחד מהם. ולדעת ר"י בתוס' למ"ד אין זיקה אפשר שאחד יחלוץ לשלשתן, שלדעה זו חליצה גרועה פוטר את המשובחת הימנה.

שמואל חולק וסובר שבחליצה פסולה אין צריך לחזור על כל האחים, הלכך די לשלישית בחליצה מאחד מהם [והשתים הראשונות, לא יחלוץ להן אח אחד, מפני שזה שחלץ לאחת אסור באחרת משום אחות-חלוצתו וחליצתו בה גרועה מחליצת אחיו שלא חלץ, הלכך יחלוץ השני שחליצתו משובחת יותר]. ולפי אפשרות אחרת בגמרא מתפרשים דברי שמואל כפשוטן, שאחד יכול לחלוץ לכולן [שאין הבדל לדעת שמואל בין חליצה גרועה לחליצה משובחת יותר אלא לענין הצרות כדלהלן].

נחלקו הראשונים בפסק ההלכה; הראב"ד והרשב"א (כאן ולהלן נ: וכ"מ מרש"י שם שפירש כן סתם מתנ"י) נקטו (עפ"י הרי"ף) שהלכה כשמואל ואין האמצעות צריכה חליצה משניהם (וכן נקטו התוס' והרא"ש, כי כן משמע שסובר רבי יוחנן להלן. וכן כתב מהר"ם חלאה (בתשובה קמ) בשם 'כלהו רבוותא'). והעתיק הרי"ף את האבעית אימא' שבגמרא שאחד יכול לחלוץ לכולן. וכתב הראב"ד שלכתחילה זה יחלוץ לאחת וזה יחלוץ לאחת, אבל בדיעבד שחלץ אחד לכולן – מה שעשה עשה. והרא"ש נקט כן מן הדין שתפס לעיקר כתירוץ הראשון בגמרא (שהוא אליבא דרב אשי דלהלן), הלכך שתים הראשונות זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת בדוקא, והשלישית חולצת מאחד מהם. [לפי הגהת הב"ח ברא"ש, כאשר נפלו השתים בבת אחת, יכול אחד לחלוץ לשתייהן כי בכל אופן חליצותיהן גרועות (וכן נקט החזו"א קכ"ד). ואולם המהרש"א

והקרבן-נתנאל סוברים שלא יחלוץ אחד לשתיהן, כי כשחולץ בשנית לחלוצתו חליצתו גרועה יותר מאילו יחלוץ לה אחיו].
ואילו הרמב"ן (כאן ולהלן נ:), הרמ"ה, תוס' חד מקמאי, הרי"ד והרא"ז פסקו כרב שחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחים.

ב. כאמור לעיל, שתי אחיות שנפלו לפני יבם – חולצות ולא מתיבמות. היו עמהן צרות; לפי הסבר אחד בגמרא בדברי שמואל, למאן דאמר יש זיקה צריך לחלוץ גם לאחיות וגם לצרות כי חליצה גרועה אינה מועילה לצרה. ולמאן דאמר אין זיקה, דינו חלוק; התחיל לחלוץ לאחת מן האחיות, פטר את צרתה שהרי חליצתו חליצה טובה היא, אבל צריך עוד לחלוץ פעמיים, לאחות האחרת ולצרתה, מפני שחליצת שתיהן גרועה שזו אחות-חלוצתו וזו צרת-אחות-חלוצתו. התחיל לחלוץ לצרת-האחות הרי פטר את האחיות שעמה, ושוב די לו עתה בחליצה אחת מהבית השני כיון ששתיהן ראויות לו (שהרי קרובת צרת חלוצתו מותרת) ואין חליצתן חליצה גרועה.

כן פרש"י. ולפירוש התוס', אפילו למאן דאמר יש זיקה, אם התחיל בחליצת הצרה יכול לגמור בחליצת האחיות האחרת ואין צריך לחלוץ גם לצרתה, ולא רק כשנפלו בזה אחר זה וחליץ לצרת הראשונה לפני שנפלה השנייה, אלא אפילו היו שתיהן לפניו כאחת וכשחליץ לצרת האחיות לא פטר את האחיות [משום שזו חליצה גרועה, חליצת צרת-אחות-זקוקה], אעפ"כ חליצת האחיות השניה אינה נחשבת חליצה גרועה ופוטרת את צרתה מחליצה.
וכתב החזו"ן-א"ש (קכו,ג-ד) שלפי מסקנת רב אשי יש לנקוט שנחשבת זו חליצה פסולה ואינה פוטרת צרתה.

והסיק רב אשי בפירוש דברי שמואל שאף אם יש זיקה (כפי שסובר שמואל עצמו), אין הזיקה חזקה דיה לעשות הצרה כעורה, הלכך חליץ לצרות נפטרו האחיות אבל חליץ לאחיות לא נפטרו הצרות שהרי זו חליצה גרועה שחליץ לאחות-זקוקתו (וסייעוהו מהברייתא. ואולם רבי אבא בר ממל אינו סובר כן. עתוס').

א. התוס' כתבו שלפי האמת לרב שאמר אין זיקה, חליץ לאחיות נפטרו הצרות, שלפי דעה זו חליצה גרועה פוטרת את החשובה הימנה.

ב. הרי"ף העתיק רק את תירוץ רב אשי, שחליץ לאחיות לא נפטרו הצרות חליץ לצרות נפטרו האחיות. וכן נקט הרמב"ן הרמ"ה ועוד.

ומהרמב"ם (יבום ה,יב) נראה שדוקא חליצת אח אחד לאחות אינה פוטרת צרתה, אבל אם חלצו לה כל האחים, נפטרה צרתה (וע' רמב"ן ורשב"א ועוד שהקשו על דבריו, וכן ברמב"ן נג. וע' במ"מ ולח"מ ובהגר"א קע סקמ"ה; ברכת שמואל יב).

ג. מבואר בראשונים שצרות האחיות אסורות להתייבם. וכן מובא בירושלמי. ויש אומרים בדעת רש"י שמוותרות (ערשב"א. וע' ע' לחם משנה ה,יב ואו"ש קונטרס זיקה יד).

ג. לדברי שמואל, חליץ לבעלת הגט / המאמר – לא נפטרה צרתה (שחליצה גרועה היא מפני שאינה מוציאה לבריה ללא גט). חליץ לצרה נפטרה בעלת גט, וכן בעלת המאמר [אלא שזו צריכה גט למאמרו].
[מבואר בגמרא להלן נא. וכ"כ התוס' והרא"ש] שלא אמר שמואל דבריו אלא למאן דאמר יש זיקה, אבל לדעת האומר אין זיקה, חליצת בעלת הגט [וה"ה בעלת מאמר] פוטרת צרתה, שאין זיקת היבמה חזקה כל כך ופוקעת בחליצה כלשהי (רש"י).

הרמב"ן כתב שרב אינו חולק על שמואל בדבר, שכל שחליץ חליצה מעולה יותר, הגם שהיא גם כן גרועה – נפטר מהחליצה הגרועה הימנה (וכ"כ הרא"ש).

וכן הדין לענין האחים; אם חליץ האח השני, פטר את בעל הגט / המאמר מלחלוץ עוד, אפילו למאן דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחים (עפ"י חזו"א קכה, י).

עשה לזו מאמר ונתן גט לזו (ושוב נאסר לייבם, כיון שהתחיל לגרש ועומד ב'לא יבנה' מדרבנן) – שתייהן חליצותיהן גרועות באותה מדה (הלכך חולץ לאיזו מהן שירצה ונפטרה צרתה. רש"י).
 התוס' ועוד ראשונים מפרשים שתלוי הדבר בשני ההסברים שבגמרא בדברי שמואל, ולפי הסבר אחד צריכות שתייהן חליצה למ"ד יש זיקה מפני שחליצה גרועה היא. והרא"ש קיים פרש"י להלכה, שכל שחליצות שתייהן שוות הן, די לחלוץ לאחת מהן (וע"ע להלן ג-נג).

ד. שתי אחיות שנפלו לפני יבם אחד, ומתה הראשונה; לרב, הותרה השניה להתייבם, כי עתה אינה אחות-זקוקתו. [ואף על פי שבערוה דאורייתא אין הדין כן, כגון אחות אשתו שנפלה לפניו ומתה אשתו, בזיקה דרבנן שונה]. ולרבי יוחנן – אסורה.
 [מחלוקתם אליבא דתנא קמא ששתי אחיות שנפלו לפני היבם דינן בחליצה, אבל לרבי שמעון (להלן כח): שפטורות לגמרי מן החליצה ומן היבום, הרי נאסרה השניה באיסור אשת אח ושוב אין לה התר].
 לפר"ח טעמו של רב הוא משום שאין זיקה ואיסורו אינו אלא משום ביטול מצות יבמין לכך מיקל כשמתה, אבל למאן דאמר יש זיקה – אסור.
 מתה השניה – אפילו לרבי יוחנן מותרת הראשונה להתייבם, שיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתרה הראשון. ואף על פי שבמשנתנו אין משמע כן, דחה רבי יוחנן למשנתנו מהלכה.
 ולדברי התנא רבי אליעזר, כיון שעמדה עליו שעה אחת באיסור נאסרה עליו עולמית. [וכן דעת שמואל ורב אסי (מא). שיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה, אינה חוזרת להתייבם. אך שמא מודים באיסור דרבנן כגון כאן. ע"ש ברא"ש].
 הלכה כרבי יוחנן במחלוקתו עם רב (רי"ף ו"פ).

המקדש אשה בתנאי, ונפלה אחותה לפניו ליבום קודם שנתקיים התנאי – תמתין האחות עד שיתקיים התנאי ותצא בלא חליצה (עפ"י מאירי כט. ע"ש בענין המקדש 'מעכשיו ולאחר שלשים' ונפלה אחותה בתוך שלשים).

דף כח

מד. שתי אחיות שנפלו ליבום לפני שני אחים, מה הדין במקרים דלהלן; –
 א. קדמו וכנסו.

ב. היתה אחת מהן אסורה על אחד האחים משום ערוה או משום איסור קדושה או איסור מצוה.
 ג. היתה אחת אסורה על זה ואחת אסורה על זה.

א. שתי אחיות שנפלו לפני שני אחים, שדינן בחליצה כנ"ל, אם קדמו האחים וכנסו – יוציאו. רבי אליעזר אומר: בית שמאי אומרים יקיימו ובית הלל אומרים יוציאו. ואבא שאול מהפך: בית הלל מקלים ולא בית שמאי. רבי שמעון אומר: [ולא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה].
 מסוגית הגמרא עולה שאם אין ידוע מי נפלה ראשונה, לדברי רבי יוחנן, האח השני שכנס לא יוציא אף לבית הלל כיון שהדבר בספק אם עבר איסור [דרבנן], כי שמא ייבם את הראשונה שהיתה מותרת בשעה שנפלה וחזרה להיתרה במיתת אחותה.